

Η επικαιρότητα και τα προβλήματα του μαρξισμού

150 χρόνια μετά την έκδοση του Κεφαλαίου

5+1 θέσεις για το μαρξισμό σήμερα

γράφει ο ΣΤΑΥΡΟΣ Δ. ΜΑΥΡΟΥΔΕΑΣ*

Το κείμενο επισημαίνει τα βασικά και θεμελιακά στοιχεία της μαρξιστικής ανάλυσης που εξακολουθούν να την κάνουν επίκαιρη σήμερα τόσο επιστημονικά όσο και πολιτικά. Ταυτόχρονα εξετάζει μία σειρά προβλήματα και προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει ο μαρξισμός σήμερα.

Η επέτειος των εκατό πενήντα ετών από την πρώτη έκδοση του *Κεφαλαίου*, του βασικότερου έργου του Κ. Μαρξ, αποτελεί πρόσκληση για τους μαρξιστές και τους αγωνιστές της κομμουνιστικής Αριστεράς στο να αναστοχαστούν για τη σημερινή κατάσταση της θεωρίας επάνω στην οποία βασίζεται το ρεύμα τους. Οι παρακάτω θέσεις ευελπιστούν να συμβάλουν στην συζήτηση αυτή.

1. Ο μαρξισμός διατηρεί πάντα το ρόλο του ως της βασικής κοσμοθεωρίας που θεμελιώνει και υποστηρίζει το αίτημα για την κατάργηση της εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο και τη δημι-

ουργία μιας δίκαιης και ταυτόχρονα αποτελεσματικής κοινωνίας. Κανένα άλλο ρεύμα που διεκδίκησε το ρόλο αυτό δεν έχει μπορέσει να τον υποκαταστήσει.

Βασικά προτερήματα του ρεύματος του επιστημονικού σοσιαλισμού είναι ακριβώς η σύζευξη πολιτικής δράσης και επιστημονικής ανάλυσης. Μακριά από τη βουλψιαρχία και τον ουτοπισμό, σηματοδοτεί την απαίτηση γείωσης της επαναστατικής και απελευθερωτικής δράσης των κομμουνιστών στη πραγματική ανάλυση της κοινωνικο-οικονομικής πραγματικότητας. Η αντίληψη αυτή διατηρεί πάντα τη ζωτικότητα της καθώς αφενός δεν στενεύει σε έναν στείρο επιστημονισμό (που επαγγέλλεται μία υπερταξική αντικειμενικότητα), αφετέρου δεν ξεπέφτει σε έναν βουλψιαρχικό (και εντέλει ιδεαλιστικό) υποκειμενισμό. Αντίθετα, μπορεί να συνδυάσει τα

*** Τμήμα Οικονομικών,
Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, e-mail:
stavro@uom.edu.gr**

ρεαλιστικά στοιχεία της επιστημονικής ανάλυσης με την ταξική σκοπιά του κόσμου της εργασίας. Αυτή η σύζευξη ταξικής σκοπιάς και επιστημονικής αναλυτικής δυνατότητας εφοδιάζει το μαρξισμό με εργαλεία που κανένα άλλο αντι-καπιταλιστικό ρεύμα δεν διαθέτει.

2. Θεμελιακά στοιχεία, μεταξύ άλλων, αυτής της παραμένουσας επικαιρότητας του μαρξισμού είναι η υλιστική διαιλεκτική μεθοδολογία του, η σχέση θεωρίας και πράξης, η σύνδεση οικονομικού και πολιτικού (με πρωτεύοντα ρόλο στο πρώτο), η οικονομική και ταξική ανάλυσή του και, πρώτα απ' όλα, η έμφασή του στον πρωτεύοντα απελευθερωτικό ρόλο του κόσμου της εργασίας.

Χαρακτηριστικά, το *Κεφάλαιο* δίνει το γενικό πλαίσιο επιστημονικής ανάλυσης της καπιταλιστικής οικονομίας που είναι αναγκαία για τη συγκρότηση του πολιτικού και ταξικού ρεύματος της απελευθέρωσης της εργασίας από την εκμετάλλευση. Ο ρόλος του αυτός βασίζεται στην εύστοχη θέση των κλασικών του μαρξισμού ήταν ότι αυτή η οικονομική λειτουργία αποτελεί τη βάση πάνω στην οποία στηρίζεται όλη η πολιτική και κοινωνική υπερκατασκευή του καπιταλισμού. Σε αντίθεση με το μεταμοντερνισμό, το μεταμαρξισμό καθώς και τους σύγχρονους διαστρεβλωτές της σκέψης του Α. Γκράμσι, αυτή η διαλεκτική σχέση βάσης και εποικοδομήματος διατηρεί πάντα την ενέργειά της και την αναλυτική της υπεροχή.

Αντίστοιχα, η μεθοδολογία του διαιλεκτικού υλισμού (που προχωρά από το αφηρημένο προς το συγκεκριμένο μέσω διαδοχικών ενδιάμεσων επιπέδων ανάλυσης) διατηρεί πάντα την αναλυτική της υπεροχή τόσο έναντι τόσο των «ξύλινων» αφαιρέσεων της ρικαρδιανής κλασικής πολιτικής οικονομίας όσο και του εμπειρισμού των αστικών οικονομικών. Αυτή η αναλυτική πληρότητα και η δομημένη σύνθεση γενικής ανάλυσης και συγκεκριμένης εμπειρικής μελέτης κάνει τη μαρξιστική προσέγγιση ισχυρότερη και στο εμπειρικό πεδίο έναντι των εμπειριστικά προσανατολισμένων αστι-

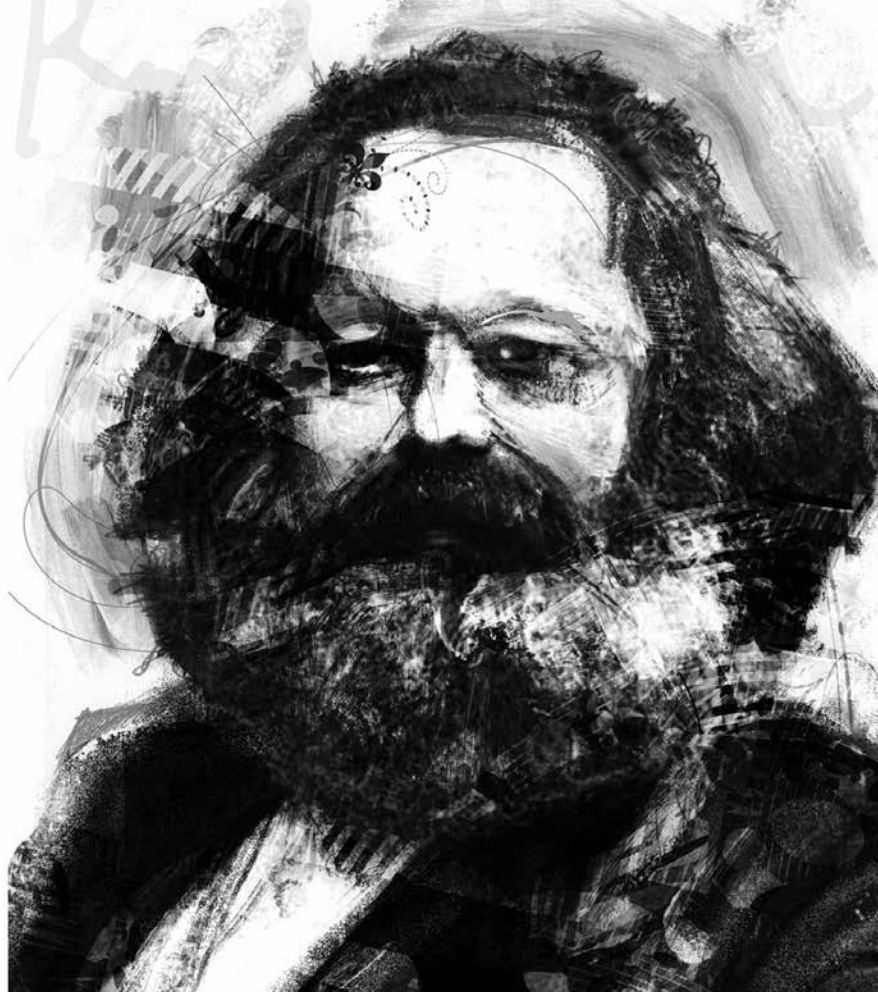
κών θεωριών (με τις πολλαπλές και εξόφθαλμες προβλεπτικές αποτυχίες τους).

Το βασικότερο όμως στοιχείο, που απορρέει από όλους τους πόρους της μαρξιστικής ανάλυσης, είναι το τέλος του ιστορικού ρόλου του καπιταλισμού και η ανάγκη ανατροπής του και οικοδόμησης της κοινωνίας της απελευθερωμένης από την εκμετάλλευση εργασίας. Με αυτή την έννοια, το *Κεφάλαιο* αποτελεί το άρρηκτο συμπλήρωμα του *Μανιφέστου του Κομμουνιστικού Κόμματος*, δηλαδή της αυτοτελούς οργάνωσης των κομμουνιστών για την ανάπτυξη του εργατικού κινήματος, την ανατροπή του καπιταλισμού και την οικοδόμηση του σοσιαλισμού.

Η θεώρηση αυτή συνδέει άρρηκτα την πάλη για τα άμεσα προβλήματα του κόσμου της εργασίας με τον στρατηγικό στόχο της σοσιαλιστικής μετάβασης μέσα από την ενότητα της κομμουνιστικής στρατηγικής και τακτικής και όπως αυτή οφείλει να αποτυπώνεται στο κομμουνιστικό πρόγραμμα. Η θεώρηση αυτή απαιτεί πάντα η στρατηγική να είναι στο τιμόνι, αλλά ταυτόχρονα δεν υποτιμά ούτε εξοβελίζει το ρόλο της τακτικής. Η αντίληψη αυτή βοήθησε τον μαρξισμό να αποφύγει τα σφάλματα άλλων ρευμάτων που είτε κατέληξαν σε έναν ατελέσφερο και αυθορμητιστικό εξεγερτισμό είτε στην ενσωμάτωση των μικρών διεκδικήσεων στο σήμερα που δεν εντάσσονται σε ένα στρατηγικό ορίζοντα (είτε, πολλές φορές, στις παλινωδίες μεταξύ αυτών των δύο αδόκιμων στάσεων).

3. Ο μαρξισμός αποτελεί ένα ενιαίο σύνολο με αυστηρές θεμελιακές ορίζουσες. Με αυτή την έννοια δεν υπάρχουν πολλοί «μαρξισμοί» (πόσο μάλλον επαναστατικοί και μη-επαναστατικοί μαρξισμοί). Θεμελιακή ορίζουσα του μαρξισμού είναι η επαναστατική ανατροπή του καπιταλιστικού συστήματος. Με αυτή την έννοια είναι αντίφαση εν τοις όροις η επίκληση «μαρξιστικών» θεωριών που ευαγγελίζονται την επιδιόρθωση ή/και την υποστήριξη του καπιταλισμού.

Αυτό δεν σημαίνει ότι μέσα από το έδαφος του μαρξισμού δεν έχουν εμ-

φανιστεί ή δεν μπορεί να εμφανιστούν ρεύματα που εντέλει να παρεκκλίνουν και να αποστοιχίζονται από αυτόν. Άλλωστε, ήδη προαναφέρθηκαν ορισμένες. Τέτοιες παρεκκλίσεις εμφανίζονται μέσα σε κάθε μεγάλο κοσμοθεωρητικό και ταυτόχρονα ταξικό και πολιτικό ρεύμα. Κάθε τέτοιο εγχείρημα έχει δυναμικό χαρακτήρα δηλαδή διαμορφώνει αλλά και διαμορφώνεται από την ταξική πάλη. Ταυτόχρονα όμως, δεν αποτελεί ένα κυλό που οτιδήποτε μπορεί να συμβεί στο εσωτερικό του. Επομένως, μέσα από τις αντιφάσεις της κοινωνικής πραγματικότητας μπορεί να εμφανιστούν ρεύματα (ακόμη και κατά καιρούς πλειοψηφικά) που εντέλει να αποσχίζονται από το μαρξισμό. Η ύπαρξή τους δεν έχει μπορέσει να ακυρώσει τις καταστατικές αρχές του τελευταίου και να τον συμπαρασύρει μαζί τους. Αντίθετα, έχει οδηγήσει στην αποβολή τους από

τις τάξεις του. Αυτή η ικανότητα αποκάθαρσης αποτελεί ένα από τα βασικά στοιχεία της διατήρησης του μαρξισμού ως του κυρίαρχου απελευθερωτικού ρεύματος. Βάση αυτής της ικανότητας αποκάθαρσης αποτελεί η σύνδεσή του με τον κόσμο της εργασίας (έστω και ως μόνιμη απαίτηση ακόμη και όταν δεν υπάρχει στην πράξη) και η αταλάντευτη θέση του στην πάλη των τάξεων ως αντίπαλου της αστικής τάξης, αλλά και η ίδια η θεωρητική αρχιτεκτονική του.

4. Όλα τα προαναφερθέντα στοιχεία διέσωσαν το μαρξισμό ακόμη και μετά τις από μεγάλες ήττες του εργατικού και κομμουνιστικού κινήματος και αποστασίες σημαντικών ρευμάτων του.

Είναι γεγονός ότι από τη σύσταση του ο μαρξισμός πέρασε από πολλά κύματα και κακοποιήθηκε από εχθρούς και «φίλους». Δεν θα μπορούσε να γίνει

και αλλιώς, καθώς η στενή του σύνδεση με την ταξική πάλη και τις διακυμάνσεις της τον επηρεάζει άμεσα. Σε κάθε περίπτωση όμως κατόρθωσε να ξανασταθεί στα πόδια του και να ξανασηκώσει το σοσιαλιστικό λάβαρο.

Ενδεικτικά, ο μαρξισμός είχε την εσωτερική δύναμη για να υπερβεί τη σοσιαλδημοκρατική αποστέωση του Κάουτσκι και της Β΄ Διεθνούς. Μπόρεσε επίσης να ξεπεράσει την εξάντληση και την εσωτερική κατάρρευση της σοβιετικής παράδοσης από τα τέλη της δεκαετίας του 1930. Μάλιστα μετά από κάθε μία από τις προηγούμενες ιστορικές καμπές επέδειξε ισάριθμες λαμπρές ανακάμψεις τόσο πολιτικά όσο και θεωρητικά. Στην πρώτη περίπτωση με την Οκτωβριανή Επανάσταση και τα συνακόλουθα επαναστατικά σκιρτήματα παγκόσμια. Στη δεύτερη περίπτωση με την αντιφασιστική πάλη και τη μεταπολεμική επαναστατική άνηση τόσο στη Δύση όσο και ιδιαίτερα στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες.

Στην πιο πρόσφατη περίοδο, από τη δεκαετία του 1980 και μετά, ξεπέρασε τα «μολυβένια χρόνια» που ακολούθησαν τις ήττες του εργατικού κινήματος στη Δύση και την κατάρρευση των πρώτων σοσιαλιστικών εγχειρημάτων στην Ανατολή. Σ' αυτή την περίοδο ο τότε θριαμβεύων νεοσυντηρητισμός είχε την ιδεολογική απρονοησία να εξαγείρει ακόμη και τον τελεσίδικο θάνατο του μαρξισμού, συμβολησόμενος από το γεγονός ότι η πάλη ποτέ σοβιετική γραφειοκρατία είχε ήδη από πριν εγκαταλείψει τον μαρξισμό αλλά και μεγάλα τμήματα της δυτικής Αριστεράς, εμπρός στις ήττες του εργατικού κινήματος, νέκρωσαν το κρασί τους στρεφόμενα στο μεταμοντερνισμό και στις ετερόδοξες αστικές προσεγγίσεις. Παρ' όλη αυτή τη δισεκπη συγκυρία ο μαρξισμός κατόρθωσε, ακόμη και με ένα συρρικνωμένο ρεύμα συγκροτημένης στήριξης, να κεντρίξει το ενδιαφέρον των πιο ανήσυχων τμημάτων της κοινωνίας. Γι' αυτό άλλωστε και τα αμφισβητησιακά ξεσπάσματα που προηγήθηκαν και ακολούθησαν την κρίση του 2007-8 (την πρώτη μεγάλη παγκόσμια κρίση του καπιταλιστικού

συστήματος στον 21ο αιώνα) αναζητούν κυρίως στο μαρξισμό τις αναλύσεις και την έμπνευσή τους.

Σε κάθε περίπτωση αυτή την αντοχή του μαρξισμού βοήθησε τόσο η διαρκής επιστροφή των μεγάλων κρίσεων του καπιταλισμού (με πιο πρόσφατη αυτή του 2007-8) για τις οποίες ο μαρξισμός συστηματικά μιλά και που γι' αυτό άλλωστε έχει λοιδορηθεί τόσο από εχθρούς όσο και από άσπονδους «φίλους». Επίσης, γιατί κάθε μεγάλη κρίση φέρνει στο επίκεντρο το ζήτημα της εργασίας και του κόσμου της, για τα οποία ο μαρξισμός παραμένει το μόνο ρεύμα που μπορεί να μιλήσει σε αναλυτικό βάθος και πολιτική επάρκεια.

5. Όμως, όλα τα προαναφερθέντα δεν συνεπάγονται ότι ο μαρξισμός είναι σε εύρωστη κατάσταση σήμερα. Μπορεί να έχει κατορθώσει να επιβιώσει καταστροφών που θα είχαν διαλύσει άλλα ρεύματα, αλλά παρ' όλα αυτά σήμερα του λείπουν σημαντικά στοιχεία που απαιτούνται για να τροφοδοτήσει ένα νέο επαναστατικό κύμα στον 21ο αιώνα.

Σε διάφορες ιστορικές περιόδους συγκεκριμένα επαναστατικά ρεύματα και παραδόσεις έπαιξαν πρωταγωνιστικό ρόλο στη διαμόρφωση και την εξέλιξη του μαρξισμού καθώς τον τροφοδοτούσαν με σημαντικές προβληματικές και εμπειρίες. Η Οκτωβριανή Επανάσταση σηματοδοτεί ένα χαρακτηριστικό τέτοιο ρεύμα που η επίδρασή του ξεπέρασε τα στενά γεωγραφικά όριά του και που τροφοδότησε την ανάπτυξη του μαρξισμού.

Στην περίοδο από τη δεκαετία του 1960 μέχρι σήμερα η Αριστερά στις αναπτυγμένες δυτικές χώρες (στην οποία δεν συμπεριλαμβάνεται η προ πολλού εξωνημένη σοσιαλδημοκρατία) έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην αναζωογόνηση και ανάπτυξη του μαρξισμού. Σε μία κρίσιμη ιστορική στιγμή, πριν από τη μεγάλη κρίση του 1974, αλλά και ενώ το Ανατολικό μπλοκ και η στρατηγική του ρεύματος που το ακολουθούσε είχε ήδη δείξει τα όρια και τις αδυναμίες της, τα κινήματα που ξέσπασαν γύρω από το 1968 ξαναέφεραν το επαναστατικό πρόταγμα στο προσκήνιο. Από αυτή

την έκρηξη γεννήθηκαν θεωρητικές συζητήσεις, ρεύματα ανάλυσης αλλά και προσπάθειες πολιτικής συγκρότησης. Ενδεικτικά, οι προβληματικές για την εργασιακή θεωρία της αξίας, για τον οικονομικό σχεδιασμό, για το διεθνή καταμερισμό εργασίας και τον ιμπεριαλισμό, για τη θεωρία σταδίων και για τη σύνθεση της εργατικής τάξης αποτέλεσαν μερικά από τα βασικά πεδία επεξεργασιών που αναπτύχθηκαν. Ένα κεντρικό στοιχείο όλων αυτών των προβληματικών ήταν η ανάδειξη της διαφορετικότητας και της υπεροχής του μαρξισμού έναντι ετερόδοξων αστικών θεωρήσεων. Χαρακτηριστικά, στη συζήτηση για την εργασιακή θεωρία της αξίας αναδείχθηκε η διαφορετικότητα και η αναλυτική υπεροχή της μαρξιστικής προσέγγισης έναντι των νεοικαρδιανών απόψεων. Η θέση αυτή συγκρούστηκε τόσο με την εκκινούσα από σοσιαλδημοκρατικές και κείνσιανές βάσεις προβολή του νεοικαρδιανισμού όσο και με την υπόκληση πίσω από τον τελευταίο αρκετών φιλοσοβιετικών απόψεων. Ένα συνακόλουθο πόρισμα αυτής της αντιπαράθεσης ήταν η ανάγκη αυτοτελούς συγκρότησης του επαναστατικού ρεύματος σε αντιπαράθεση με την ενσωμάτωση στην κείνσιανή σοσιαλδημοκρατία ή στη φιλοσοβιετική υποταγή σε αυτήν. Μέσα από αυτό το καζάνι προέκυψαν τόσο θεωρητικές προσεγγίσεις όσο και πολιτικά εγχειρήματα που επηρέασαν παγκόσμια την εξέλιξη του μαρξισμού.

Σήμερα, η Αριστερά στις αναπτυσσόμενες δυτικές χώρες είναι εξαντλημένη θεωρητικά και πολιτικά και αδυνατεί να παίξει τον πρωταγωνιστικό ρόλο που είχε όλη την προηγούμενη περίοδο. Παρ' όλο ότι επαγγέλθηκε –τουλάχιστον τα σοβαρότερα τμήματά της– τη σύνδεση με την εργατική τάξη, δεν κατόρθωσε να την επιτύχει (τουλάχιστον ικανοποιητικά). Παρ' όλο ότι τροφодότησε και στήριξε μεγαλειώδεις μάχες ενάντια στην επελαύνουσα καπιταλιστική αντεπανάσταση του νεοφιλελευθερισμού, δεν κατόρθωσε να την σταματήσει. Το αποτέλεσμα είναι, μετά την κατίσχυση της καπιταλιστικής αντεπανάστασης, το

ρεύμα αυτό να είναι διαλυμένο και σε τέλμα. Βασικές θεωρητικές σχολές του είτε έκλεισαν είτε (απαρνούμενες τον παλιό εαυτό τους) εναγκαλίστηκαν την αστική ετεροδοξία. Φυσικά, δεν έλειψαν και οι κραυγαλέα εξωνημένες περιπτώσεις, όπως αυτή του Α. Νέγκρι.

Αυτό που απέμεινε από το ρεύμα αυτό είναι, πρώτον, κοινωνικά περιθωριοποιημένο σε κύκλους διανοουμένων και νεολαίας κυρίως και χωρίς σοβαρή επαφή με τον κόσμο της εργασίας. Χαρακτηριστικά, στην περίπτωση του Βρεξίτ χάθηκε στον αστικό κοινοπολιτισμό (ασχολούμενο με κυριολεκτικά μπουρδο-φιλοσοφούντες τύπου Σλαβόι Ζίζεκ) και δεν κατόρθωσε τα προβλήματα της εργατικής τάξης (όπως τη δικαιολογημένη ανησυχία από την καθοδηγούμενη από το κεφάλαιο διεθνή μετανάστευση). Τελικά –με εξαίρεση τη μικρή, φιλότιμη αλλά ανεπαρκή προσπάθεια της καμπάνιας για την αριστερή έξοδο (Lexit)– άφησε τον κόσμο της εργασίας έρμαιο στις αστικές αντιπαράθεσεις. Έτσι, ακόμη και όταν η απόφαση της εξόδου από την ιμπεριαλιστική ΕΕ συντάρταξε τις ισορροπίες μέσα στην αστική τάξη αυτό δεν έγινε λόγω της αυτοτελούς παρουσίας του εργατικού παράγοντα, αλλά πήρε τη μορφή την παραμορφωμένης έκφρασής του μέσα από τις αστικές διαμάχες. Και στη συνέχεια δεν μπόρεσε να δημιουργήσει έστω μία βάση αυτοτελούς συγκρότησης και παρέμβασης του εργατικού και λαϊκού παράγοντα, αλλά σέρνεται πίσω από το εκ φύσεως ενσωματωμένο Εργατικό Κόμμα και έναν αδύναμο Κόρμπιν.

Δεύτερον, το ρεύμα αυτό είναι θεωρητικά τετραματωμένο. Ταλαντεύτηκε ισχυρά από το μεταμοντερνισμό και το μεταμαρξισμό που υπονόμισαν την οικονομική και ταξική ανάλυση προς χάριν ουσιαστικά ιδεαλιστικών θεωρήσεων περί ιδεολογίας. Με βάση τις τελευταίες, οι θεμελιώδεις παράμετροι της οικονομίας και της ταξικής διάρθρωσης εξαυλώθηκαν και αντικαταστάθηκαν με διαταξικές θεωρίες περί ιδεολογίας. Έτσι, μέσα από αναλύσεις για πολλαπλές ταυτότητες και εξαγγελίες για το τέλος

της εργασίας και της εργατικής τάξης, οι τάξεις και η ταξική πολιτική αντικαταστάθηκαν με διαταξικά πολιτικά υποκείμενα (αμφίβολος ή ανύπαρκτος οντότητα). Η ταξική πολιτική αντικαταστάθηκε από την «πολιτική ορθότητα» και η ουσία θυσιάστηκε στο φαινέσθαι.

Σήμερα, ακόμη και τα ρεύματα που δεν υπέκυψαν στις μεταμοντέρνες και μεταμαρξιστικές σειρήνες έχουν τρωθεί καιρία. Η κεντρικότητα της ταξικής ανάλυσης έχει υποκατασταθεί με αναλύσεις του συρμού για το νεοφιλελευθερισμό, την παγκοσμιοποίηση και εσχάτως τη χρηματιστικοποίηση. Οι αναλύσεις αυτές συνήθως χάνουν την αναλυτική συνοχή και ενάργεια τους καθώς θυσιάζουν κρίσιμες πλευρές της πραγματικότητας και της μαρξιστικής ανάλυσης στην αναζήτηση της ακαδημαϊκής «πρωτοτυπίας» αλλά και σε αστικά δημοσιογραφικά στερεότυπα. Ενδεικτικά, στην περίπτωση της λεγόμενης παγκοσμιοποίησης και την ίδια στιγμή που έχουμε μία έκρηξη των εθνικών ανταγωνισμών και των ενδο-ιμπεριαλιστικών αντιθέσεων, η συντριπτική πλειοψηφία των αναλύσεων αυτών εγκαταλείπουν την ανάλυση του μαρξισμού για τη σχέση εθνικού-διεθνικού και τη θεωρία του ιμπεριαλισμού και γίνονται –στις καλύτερες περιπτώσεις– οπαδοί νεοκαουτσικιανών απόψεων περί υπεριμπεριαλισμού. Ανάλογα, η μεγάλη πλειοψηφία των αναλύσεων περί νεοφιλελευθερισμού –εκτός από μία σειρά αναλυτικές αστοχίες της– κατέληξε στην υποταγή σε ετερόδοξες αστικές απόψεις και πολιτικές μέσω διαταξικών αντι-νεοφιλελεύθερων μετώπων. Τέλος, η τρέχουσα μόδα της χρηματιστικοποίησης εγκαταλείπει τόσο τη μαρξιστική εργασιακή θεωρία της αφηρημένης εργασίας όσο την αντίστοιχη θεωρία χρήματος προς χάρην μετακείνσιανών θεωριών και σοσιαλφιλελεύθερων αστικών πολιτικών.

Τελευταίο αλλά όχι λιγότερο σημαντικό, από την πλειοψηφία των ρευμάτων της Αριστεράς στις αναπτυσσόμενες δυτικές χώρες εγκαταλείπεται η αυτοτέλεια της συγκρότησης και της δράσης των μαρξιστών και των κομμουνιστών

προς χάρην της σύμπλευσης με αστικές μεταρρυθμιστικές δυνάμεις (συνήθως τιτλοφορούμενες ως «μαχητικός ρεφορμισμός»). Και μάλιστα την ίδια ώρα που ο μεταρρυθμισμός των τελευταίων είναι απλά μία σκιά του παλιού κείνσιανού εαυτού τους. Όσο δε για τη μαχητικότητα τους αυτή κάνει τη σοσιαλδημοκρατία του Κάουτσκι και του Μπερνστάιν να φαντάζει ως αδιάλλακτος μπολσεβίκος.

Υπό αυτή την έννοια, ο μαρξισμός και η κομμουνιστική Αριστερά είναι σε αναζήτηση ενός νέου ρεύματος που θα παίξει το ρόλο του πρωταγωνιστή. Το πού και πώς θα προκύψει το ρεύμα αυτό δεν είναι ακόμη προφανές. Τα λατινοαμερικανικά εγχειρήματα της προηγούμενης δεκαετίας, παρά τις ενδιαφέρουσες εμπειρίες και προβληματισμούς τους, είναι εμφανώς εξαντλημένα και σε κρίση σήμερα. Την ίδια ώρα ενδιαφέρουσες θεωρητικές επεξεργασίες και πολιτικές και ταξικές εμπειρίες παρουσιάζονται σε πολλές άλλες περιοχές εκτός της Γηραιάς Ηπείρου. Όμως, τουλάχιστον ακόμη, πουθενά δεν έχει συγκροτηθεί ένα σχετικά συνεκτικό ρεύμα.

6. Απέναντι σε όλες αυτές τις προκλήσεις, για τις ζωντανές και μαχόμενες δυνάμεις του κόσμου της εργασίας και της Αριστεράς το στοίχημα είναι η δημιουργική ανάπτυξη του μαρξισμού και η γείωσή του με το μαζικό κίνημα. Κρίσιμα θέματα, μεταξύ άλλων, είναι η μελέτη των σταδίων εξέλιξης του καπιταλισμού, της διαδικασίας των κρίσεων και της διαδικασίας παραγωγής και εργασίας καθώς και η επεξεργασία των εργαλείων εμπειρικής έρευνας της μαρξιστικής θεωρίας. Το πιο κρίσιμο όμως απ' όλα είναι η παραγωγή των αναγκαίων θεωρητικών και προγραμματικών επεξεργασιών που απαιτούνται για την ανασυγκρότηση του κομμουνιστικού ρεύματος και τη νικηφόρα ανάκαμψη του εργατικού κινήματος.

Μέσα από τον δρόμο αυτό θα μπορέσουν να ξεπηδήσουν νέα ρεύματα και νέες επαναστατικές διεργασίες που να ξανακάνουν την υπόθεση του σοσιαλισμού επίκαιρη. **Τ**